

ראשי פרקים

נושא	עמודים
מבוא	2
א. רקע תיאורטי	3-4
ב. רקע היסטורי	5
ג. ניתוח	6-10
סיכום	11
ביבליוגרפיה	12-13

מבוא

משבר הטילים ב 1962 אשר נתפס (על פי הדעה הרווחת) למשבר שהוביל את העולם לסף של מלחמת עולם נוספת, נפתר באמצעות דיפלומטיה: שיחות בין דיפלומטים ומקבלי החלטות, תקשורת ישירה בין מקבלי החלטות כדי למנוע הסלמה שנובעת מחוסר הבנה, תהליך קבלות רציונלי ומסודר וכל זאת במטרה למנוע עימות.

המודעות לסכנות הנשק הגרעיני מאז, הפכה את בקרת הנשק הגרעיני למוקד מרכזי במדיניות החוץ של ארה"ב (שטיינברג 1996) ולאחר התפרקות ברה"מ וזליגת נשק לארגוני טרור ומדינות עוינות, הפכה את פירוק הנשק הגרעיני למוקד מרכזי. בשני אלמנטים אלה: חשיבות הדיפלומטיה ביחב"ל בצד הסכמים לבקרת נשק גרעיני, אדון בעבודה זאת.

שאלת המחקר: מהם הגורמים שהשפיעו על מדיניות ההרתעה מול איראן של נשיא ארה"ב דונלד טראמפ בין 2017-2018?

השערת המחקר: תפיסת איראן כאיום בטחוני אזורי ועולמי, בנוסף להיותה מקור לאיום גרעיני, וגישה אישית, לא דיפלומטית, של הנשיא טראמפ, הובילו לשינוי במדיניות ההרתעה של ארה"ב מאז 2017.

את העבודה אנתח תוך התייחסות לרקע התיאורטי של תפיסת האיום הגרעיני (שטיינברג, 1996) והאמצעים להתמודד איתו, וכן לדיפלומטיה כאמצעי להתמודד עם סוגיית הגרעין (סופר, 1996). אמשך בניתוח הרקע ההיסטורי של הסכם הגרעין, מטרותיו, התהליכים אליהם הוביל, יחס המדינות אליו, יחסו של טראמפ אל ההסכם והסיבות לשינוי בתפיסה. בשלב הניתוח אנתח את הדרכים – הדיפלומטיות והלא דיפלומטיות – בהן נקט טראמפ בדרך להתמודד לא רק עם סוגיית הגרעין של איראן אלא עם תפיסת איראן כאיום אזורי ועולמי על הביטחון.

א. רקע תיאורטי

גורמים לפרוץ סכסוכים הם מבניים (אידיאולוגיה ואתוס לאומי, הערכת חולשה של היריב או המוסדות הבינלי), גורמים מידיים שממריצים לפעולה (פוליטיים, תרבותיים או תפיסתיים), חוסר ביטחון, חוסר שוויון (האליטות מנצלות את חוסר השוויון בין הקבוצות בחברה כדי לגייס תמיכה ולבנות זהות קבוצתית), וכן מניעים פרטיים של מנהיגים.

גורמים המשפיעים על הסכסוך כוללים גורמים גיאוגרפיים, הרכב אתני, מידת הקיטוב בין הקבוצות ותהליכי דה הומניזציה של היריב.

מניעת הסלמת הסכסוך יכולה להיעשות על ידי פעולת מניעה כלפי היריב תוך שימוש בכלים כמו ועדות לבירור עובדות, אמברגו נשק, סנקציות כלכליות, מוסדות שיפוט בינלאומיים ואיום בשימוש בכוח.

מגבלות במניעת סכסוכים: קושי של חברי הקהילה הבינלאומית להתמיד בניהול דיפלומטיה לאורך זמן. היעדר משאבים ואי הסכמה על חלוקת הנטל. היעדר הסכמה על השחקן המוביל. קושי בתיאום אינטרסים שונים ותיאום בין המדינות השותפות. אי הסכמה על הערכת השגת המטרות והפסקת הפעולה.

סופר (1996) מנתח את מאפייני הדיפלומטיה בניהול משבר-סכסוך, כתקשורת שנועדה לשכנע ולמנוע עימות בין צדדים, שיכול להסלים עד שימוש בכוח צבאי. לטענת סופר, גם הדיפלומטיה עושה שימוש בכוח: באמצעות הרתעה היא מנסה לכפות את דעתה על הצד השני ולשכנע אותו שהמחיר שישלם אם יפעל נגדה גבוה מדי לעומת הרווח שהוא מעריך שיזכה בו, ובכך להניא אותו מפעולה העשויה לסכן אותה. טוען שהשימוש בכוח ההרתעה צריך להיות מתוחכם כדי לא להוביל להסלמת הסכסוך כתוצאה מהרתעה גבוהה מדי וכי השכנוע הדיפלומטי נשען על הנחות בעייתיות (אותן צריך לבחון בכל מצב) כמו: היריב רציונלי, מערכת הערכים שלנו דומה והשני חופשי לפעול מבחינה פוליטית.

למשרד החוץ תפקיד חיוני בדיפלומטיה בכך שמביא עמו מומחיות, תכנון מדיני ארוך טווח, מסייע בעיצוב מדיניות החוץ, מנהל את ההסברה ויחסי הציבור הבינלאומיים ויכול להגיע להסכמים עם מדינות אחרות: כלכליים, תרבותיים ואחרים. תרומת משרד החוץ לתהליך המו"מ בנושא הגרעין, תלויים בגורמים הקשורים לאישיות שר החוץ, מעמד משרד החוץ בה: בהשוואה למשרדים אחרים. בדימוי חיוניות המשרד וחיוניות השר להשגת מטרות הממשלה או ראשה.

מאפייני הדיפלומט: עליו לדאוג לאינטרסים של מדינתו ולבטא את דעת הממשלה ולא את דעתו האישית. עליו לאסוף מידע על מדינת היעד בה הוא משרת ולהעניק פרשנות למדיניותה. עליו לנהל מו"מ בינלאומי בין המדינות. ברמה האישית עליו להיות אמין, יעיל, זהיר בפרשנות, בעל שיקול דעת, סבלנות, יכולת שכנוע ודיסקרטיות.

בדיפלומטיה החדשה יש תפקיד לאומי בניהול תקשורת בין צדדים עוינים כשיח פומבי (שם).

על פי סופר (1996) דיפלומטיה של כפייה עושה שימוש באיומים מסוגים שונים: אולטימטום קלאסי – חסר גמישות בו צד אחד מציג לשני עונש מוגדר בלתי מוגדר אם לא ימלא אחר התנאים שמוצגים בפניו. אולטימטום עקיף/סמוי – הוצבו תנאים אך לא הוקצב זמן מוגדר למילוי